

26.05.2009

OM 4/41/2009
OM 0/8:00/2009

Jakelussa mainituille

RASISTISET RIKOKSET -TYÖRYHMÄN PERUSTAMINEN**1.1. Asettaminen**

Oikeusministeriö on tänään asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on saattaa kansallisesti voimaan Brysselissä 27.-28. marraskuuta 2008 tehty neuvoston puitepäätös (2008/913/YOS) rasismien ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin, jäljempänä rasisminvastainen puitepäätös, sekä Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen Strasbourgissa 28. tammikuuta 2003 tehty lisäpöytäkirja (ETS 189), jäljempänä rasisminvastainen lisäpöytäkirja, joka koskee rasistisia ja muukalaisvihamielisiä tietoverkkorikoksia.

1.2. Toimikausi

01.06.2009 – 30.11.2009

1.3. Tausta

Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskeva yleissopimus saatettiin Suomessa voimaan 1.9.2007 (SopS 59-60/2007). Suomi on allekirjoittanut yleissopimuksen rasisminvastaisen lisäpöytäkirjan 28.1.2003. Lisäpöytäkirja on tullut kansainvälisesti voimaan 1.3.2006.

Komissio antoi ehdotuksensa rasisminvastaiseksi puitepäätökseksi vuonna 2001. Siitä saavutettiin poliittinen yhteisymmärrys marraskuussa 2007 ja se hyväksyttiin OSA-neuvostossa vuotta myöhemmin. Puitepäätös on saatettava kansallisesti voimaan 28.11.2010 mennessä. Puitepäätöksessä on määräyksiä samoista asioista kuin rasisminvastaisessa lisäpöytäkirjassa.

Rasisminvastaisen lisäpöytäkirjan ja puitepäätöksen voimaan saattamisella lähennetään jäsenvaltioiden rikoslainsäädäntöä ja siten edistetään oikeudellista yhteistyötä rasismia ja muukalaisvihaa käsittävien rikosten tehokkaammaksi torjumiseksi. Rasisminvastainen lisäpöytäkirja koskee vain tietoverkossa tehtyjä rikoksia. Sen sijaan rasisminvastaisen puitepäätöksen alaa ei ole vastaavalla tavalla rajattu.

Rasismia ei ole määritelty rasisminvastaisessa puitepäätöksessä eikä lisäpöytäkirjassa. Niissä rikosta pidetään rasistisena lähinnä silloin, kun teko kohdistuu ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän mukaan määräytyvään ihmisryhmään tai tällaisen ryhmän jäseneneen. Rikoslaisia ei ole määritelty rasistisia rikoksia. Rasisminvastaisessa lisäpöytäkirjassa ja puitepäätöksessä tar-

koitetuista rasistisista motiiveista tehty rikos voi tulla rangaistavaksi joko itsenäisenä rikoksena tai rikoksesta tuomittavaa rangaistusta voidaan koventaa rasistisen motiivin perusteella.

Rikoksia, joissa jo rikoksen tunnusmerkistö sisältää rasistisia motiiveja, ovat ennen kaikkea *kiihottaminen kansanryhmää vastaan* (RL 11:10) ja *joukkotuhonta* (RL 11:1). Lisäksi *syrjintärikokset* (RL 11:11, 47:3 ja 47:3a) ja *rikos ihmisyyttä vastaan* eräissä tapauksissa (RL 11: 3, 5 k) sisältävät rasistisenkin motiivin. Rasisminvastaisesta lisäpöytäkirjassa ja puitepäätöksessä tarkoitettua rasistisesta motiivista tehty rikos voi tulla rangaistavaksi edellä mainittuina rikoksina.

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan kattaa rasisminvastaisen puitepäätöksen ja lisäpöytäkirjan keskeisimmät kriminalisointivaatimukset. Jos muu yksilöön kohdistuva rikos kuten esimerkiksi laitton uhkaus, pahoinpitely, kunnianloukkaus tai vahingonteko on tehty rasistisesta motiivista, sovelletaan kyseistä rikosta koskevaa rangaistussäännöstä. Se seikka, että teon motiivi on rasistinen, on rikoksen koventamisperuste (RL 6:4, 4 k). Rasisminvastaiseen puitepäätökseen sisältyy vaatimus rasististen vaikuttimien ottamisesta huomioon raskauttavina asianhaaroina.

Kansanryhmän syrjintään kiihottamista tarkoittava kriminalisointi otettiin rikoslakiin vuonna 1970. Säännöksen kansainvälisoikeudellisenä taustana oli vuonna 1965 tehty kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (SopS 37/1970). Vuonna 1995 säännöstä tarkennettiin eräiltä osin ja rikos sai nimekseen kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Nykyiselle paikalleen, rikoslain 11 luvun 10 §:ään, säännös siirrettiin 2008. Säännöksen tulkinta ja soveltaminen on sananvapauden kannalta periaatteellisesti merkittävä.

Rasisminvastaisen puitepäätöksen ja lisäpöytäkirjan tavoitteena on taata tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat seuraamukset sekä oikeushenkilön rangaistusvastuu. Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan voi seurata sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Lakivaliokunta (LaVM 1/2008) pitää perusteltuna, että valmisteltaessa rasismin ja muukalaisvihan vastaisen puitepäätöksen kansallista täytäntöönpanoa arvioidaan, onko julkinen yllytys joukkotuhontaan säädetty Suomessa asianmukaisesti rangaistavaksi myös sovellettavien rangaistusasteikkojen osalta.

1.3. Tehtävät

Työryhmän tehtävänä on laatia ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen rasisminvastaisen lisäpöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Tehtävänä on myös saattaa rasisminvastainen puitepäätös kansallisesti voimaan.

Työryhmän on arvioitava, aiheutuuko rasisminvastaisen lisäpöytäkirjan tai puitepäätöksen voimaansaattamisesta tarvetta muuttaa lainsäädäntöä. Tarvittaessa on tehtävä ehdotus lainsäädännön muuttamiseksi. Lainmuutostarpeen arvioinnissa työryhmän on otettava huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen soveltamiskäytäntö rasistisiksi epäiltyjen ilmaisujen suhteesta Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvattuun sananvapauteen.

1.4 Organisointi

Puheenjohtaja:

Lainsäädäntöneuvos Ilari Hannula, oikeusministeriö, lainvalmisteluosasto

Jäsenet:

Käräjätuomari Jaana Niemitalo, Helsingin käräjäoikeus

Valtionsyyttäjä Mika Illman, Valtakunnansyyttäjänvirasto

Asianajaja Johanna Ojala, Suomen Asianajajaliitto
OTL, hallinto-oikeuden assistentti Riku Neuvonen, Helsingin yliopisto

Työryhmä voi kuulla asiantuntijoita.

Oikeusministeri Tuija Brax

Lainsäädäntöjohtaja Asko Välimaa

Tiedoksi:
työryhmän puheenjohtaja ja jäsenet
oikeusministeri
kansliapäällikkö
tiedotuspäällikkö
Helsingin käräjäoikeus
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Suomen Asianajajaliitto